

พื้ล้งกาสา

ส่วนจั้ดการป่าชุมชน สำนักจั้ดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 13 (สงขลา)

กรมป่าไม้

ปี้งบประมาณ พ.ศ.2553

บทนำ

พืลังกาสา ต้นไม้ชื่อแปลกไม่ค่อยคุ้นหูเท่าไร จัดเป็นไม้พุ่มขนาดย่อม พบเห็นได้ทั่วไปเกือบทุกภาคของบ้านเรา ทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยเฉพาะในป่าเบญจพรรณที่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 400 - 900 เมตร เป็นไม้ทรงพุ่มสวย ใบหนาและมีดอกช่อขนาดเล็กๆ สีชมพูอมขาวสวยงามน่ารัก จึงนิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ ผลอ่อนสีแดงพอกแก่จะกลายเป็นสีม่วงดำสะดุดตา เด็ก ๆ เอามาทานเล่นมีรสฝาด พืลังกาสาสามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินทุกประเภท ชาวบ้านนิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ ทำยา ซึ่งเข้าใจกันดีว่าไม้ชนิดนี้เป็นสมุนไพรที่ดีชนิดหนึ่ง เช่นเอาใบมาต้มเป็นยาแก้ตับพิการ รากรักษากามโรค แก้พิษงู พืลังกาสา ปลูกได้ทั้งในร่มรำไร และแดดจัด ปัจจุบันมีผู้สนใจคิคนำผลพืลังกาสาแปรรูปเป็นไวน์ เนื่องจากมีสี กลิ่น และรสฝาดเฉพาะตัวเช่นเดียวกับไวน์องุ่น

เนื่องจากการขยายพื้นที่เพื่อปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ทำให้ไม้ท้องถิ่นหลาย ๆ ชนิดที่ขึ้นเองตามธรรมชาติถูกโค่นลงจนสูญหายไปจากป่าธรรมชาติ และพืลังกาสาก็เป็นหนึ่งในไม้เหล่านั้น ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนศาสตร์ชุมชนที่ 13 ได้เล็งเห็นความสำคัญของไม้ชนิดนี้ จึงได้ศึกษาชนิดพันธุ์ไม้พืลังกาสาในป่าประมาณ พ.ศ.2553 เพื่อรวบรวมข้อมูลให้แก่ผู้สนใจได้ศึกษาต่อไป.

พิลั่งกาสา

ชื่ออื่น ทูลั่งกาสา รามใหญ่ ลั่งกาสา ดินจ๋า (เลย) ผักจำแดง (เชียงใหม่) ราม (สงขลา)

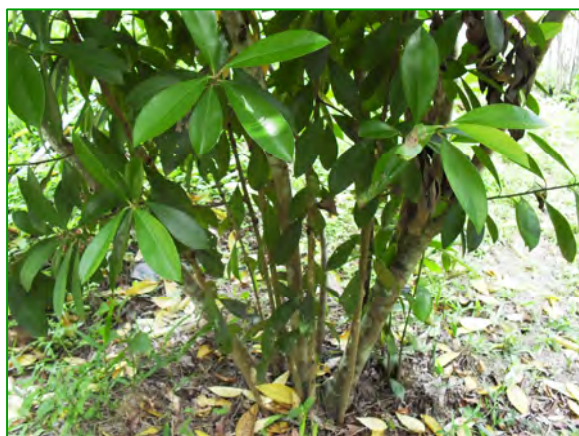
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Ardisia elliptica* Thunb.

ชื่อวงศ์ MYRSINACEAE

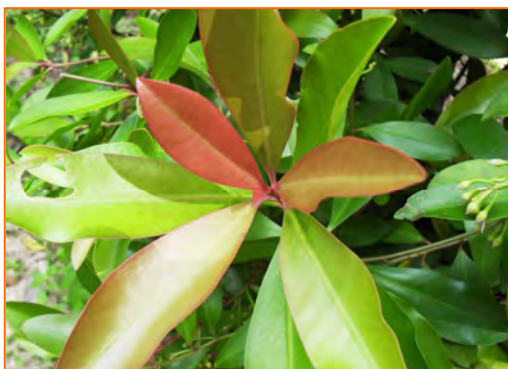
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

พิลั่งกาสาเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูงประมาณ 3-10 เมตร แตกกิ่งก้านสาขาออกรอบต้นแต่ไม่มากนัก ลำต้นแตกแขนงเป็นกลุ่ม ชอบการเจริญเติบโตในภูมิอากาศร้อนชื้น ขึ้นง่ายกับดินแทบทุกชนิด

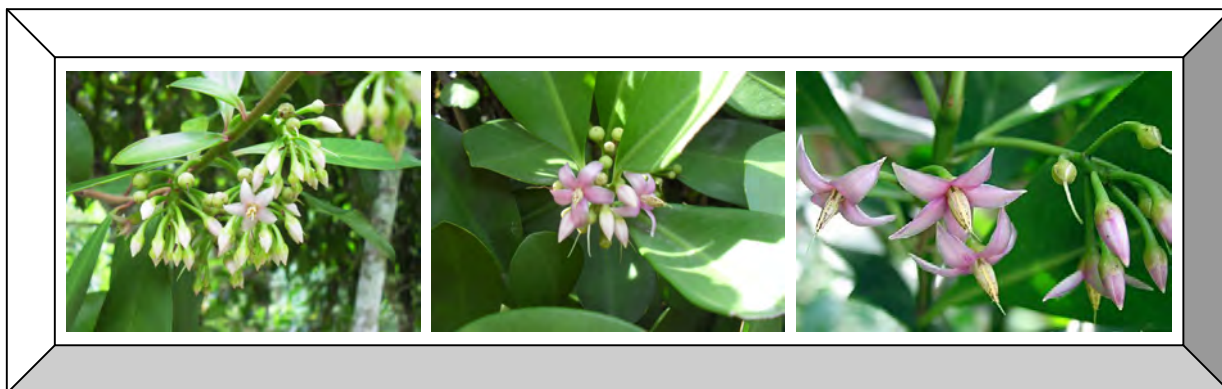

ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกสลับเป็นคู่ๆ ตามข้อต้นรูปรีแกมรูปหอก ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบไม่มีจักกร เนื้อใบหนาสีเขียวเป็นมันผิวเรียบคล้ายใบชะมวง เส้นหลังใบ ฐานเล็กน้อย กรอบเกรียม ใบอ่อนก้านใบอ่อน สีแดง ก้านใบยาว ประมาณ 1 เซนติเมตร ใบกว้าง 3 - 5 เซนติเมตร ยาว 6 - 12 เซนติเมตร

ดอก ขนาดเล็กออกเป็นช่อกระจะเชิงหลั่นออกตามปลายกิ่งหรือข้อใบ ก้านช่อดอกยาว 2-4 เซนติเมตร มีดอกย่อย 6-12 ดอก กลีบเลี้ยงรูปไข่ ขนาด 3 มิลลิเมตร ก้านช่อดอกยาว 2-3 เซนติเมตร กลีบดอก รูปหอกยาวประมาณ 1 เซนติเมตร สีชมพูอมขาวหรือแดงอ่อนเชื่อมกันเล็กน้อยบริเวณฐาน เมื่อบานเต็มที่จะเห็นกลีบดอก 5 กลีบ แฉกคล้ายดาว แผ่นดอกค่อนข้างหนาเป็นมันเงางาม ส่วนปลายค่อนข้างแหลม มีเกสรตัวผู้สีเหลือง 5 อัน เกสรเป็นกลุ่มก้นบริเวณใจกลางดอก อับเรณูรูปใบหอก เกสรตัวเมีย 1 อัน รังไข่ผิวเกลี้ยง

ผล เป็นช่อรูปทรงกลมแบนแบบเหรียญ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร มีปุ่มตรงกลางผล เมื่อยังอ่อนมีสีน้ำตาลแดง ผลแก่มีสีม่วงดำผิวมัน มีรสฝาดเล็กน้อยภายในผลมีเมล็ดกลมแบบกระดุม 1 เมล็ด

การขยายพันธุ์ พืลังกาสา สามารถขยายพันธุ์ด้วยการตอนกิ่ง และการเพาะเมล็ด ที่นิยม คือการเพาะเมล็ด เนื่องจากเป็นไม้ที่มีผลตกและให้ผลผลิตทั้งปี

1. การเพาะเมล็ด เลือกผลที่สุกมีสีดำ นำมาขยำเอาเนื้อและเปลือกออก ล้างเมล็ดให้สะอาด นำเมล็ดที่สะอาดแล้วไปผึ่งแดดให้แห้ง (ประมาณ ½ - 1 วัน) เพาะเมล็ดในกระบะทราย รดน้ำให้ชุ่มทุกวัน ประมาณ 1เดือนเมล็ดจะงอก เมื่อมีใบจริง 1 คู่ ก็สามารถย้ายกล้าลงถุงเพาะชำขนาด 8*12 นิ้ว ส่วนผสมของวัสดุที่ใช้ชำกล้าไม้คือดินร่วน ขี้เถ้าแกลบ และปุ๋ยคอกเก่า ผสมกันในอัตราส่วน3:2:1 คูแกลกล้าไม้ในเรือนเพาะชำรด น้ำเช้าเย็น เมื่อกล้าไม้โตได้ขนาดก็นำไปปลูกลงดินหรือใส่กระถางปลูกเป็นไม้ประดับต่อไป

2. การตอนกิ่ง

- เตรียมวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่ เชือกฟาง กระปาะขุยมะพร้าว มีดคัดเตอร์
- เลือกกิ่งที่พอเหมาะ ไม่อ่อนหรือแก่เกินไป
- ควั่นรอบกิ่งช่วงใต้ตา ข้างบนห่างข้างล่างประมาณ 2 เซนติเมตร
- ลอกเปลือกที่ควั่นออก ใช้มีดขูดเมื่อกรอบๆ เพื่อตัดท่อน้ำเลี้ยงอาหาร
- ผ่ากระปาะขุยมะพร้าว แล้วหุ้มให้ตรงแผลที่ควั่น
- มัดด้วยเชือกฟางให้แน่นตรงกลางหรือหัวและท้ายกันไม่ให้น้ำเข้า
- เมื่อรากงอกประมาณ 1 เดือนตัดกิ่งตอนที่มีรากเยอะนำไปชำลงถุงหรือกระถางวางไว้ในร่มหรือเรือนเพาะชำ

การปลูก ต้นพืลังกาสาเป็นต้นไม้ที่พบในป่าดิบทั่วไป ขึ้นได้ง่ายกับดินแทบทุกชนิด ทั้งในร่มรำไรและกลางแจ้ง ดูแลง่าย ไม่มีศัตรู ชาวบ้านปลูกไว้ตามไร่นา ตามสวนหลังบ้าน เพื่อเป็นยาและเป็นผัก โดยการนำต้นกล้าที่ได้จากการเพาะเมล็ดที่มีขนาดพอเหมาะมาปลูกในแปลง ทำการขุดหลุมขนาด 40*40*40 เซนติเมตร รองก้นหลุมด้วยปุ๋ยคอก ระยะปลูก 2*2 เมตร หรือตามความเหมาะสมของพื้นที่ และวัตถุประสงค์ของการปลูกเช่น ปลูกเป็นพืชแซมในสวนยางพารา ปลูกในสวนหลังบ้าน และปลูกเป็นไม้ประดับข้างบ้าน เป็นต้น รดน้ำดูแลอย่าให้วัชพืชรบกวนก็จะได้ต้นไม้ที่เจริญงอกงามดี ประมาณ 1 ปีลำต้นสูงประมาณ 2 เมตรจะมีทรงพุ่มที่สวยงาม และมีดอกออกมาให้เห็น

การใช้ประโยชน์ พืลังกาสา นอกจากจะปลูกเป็นไม้ประดับแล้วยังเป็นต้นไม้ที่สรรพคุณทางยาอีกหลายอย่าง ได้แก่

ราก ใช้รักษาอาการโรค หนองใน พอกปิดแผล แก้พิษงู

เปลือก ใช้รักษาแก้ไข้ แก้ท้องเสีย

ต้น ใช้รักษาโรคเรื้อน

ใบ ใช้รักษาโรคตับพิการ แก้ไอแก้ท้องเสีย แก้ลม

ดอก เป็นยาฆ่าเชื้อโรค

ผล ใช้รักษาแก้ไข้ แก้ท้องเสีย

เมล็ด แก้ลมพิษ

ชาวบ้านนิยมนำยอดอ่อนมาทานเป็นผักขมจีน น้ำพริกหรือแกงเผ็ด รสชาติฝาดมัน เด็ก ๆ นำผลสุกมากินเล่น รสฝาด

จากการวิเคราะห์หาสารที่มีประโยชน์พบว่าในดอกและใบพลึงกาสา มีสาร amyrin และ rapanone มีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาต้านเชื้อแบคทีเรีย ยับยั้ง platelet activating

นอกจากนี้ยังมีผู้สนใจ นำผลพลึงกาสมาทำน้ำสมุนไพรและไวน์พลึงกาสาเป็นเครื่องดื่มสุขภาพ ซึ่งไวน์ที่ได้มีรสฝาดคล้ายไวน์แดงที่ใช้อยู่

น้ำพลึงกาสา

ส่วนผสมการทำน้ำพลึงกาสา

1. พลึงกาสา 1 ถ้วย
2. น้ำตาลทราย ครึ่งถ้วย
3. น้ำสะอาด 2 ถ้วย
4. เกลือป่น เล็กน้อย

วิธีทำ

ล้างผลพลึงกาสาให้สะอาด ใส่หม้อเคลือบน้ำตาลตั้งไฟต้มเคี่ยวประมาณ 10 นาที ขยี้ให้เมล็ดออกจากเนื้อ กรองเอาแต่น้ำ ใส่เกลือคนให้ละลาย ใส่น้ำตาลทรายเคี่ยวไฟอ่อนจนน้ำตาลทรายละลายหมด จิมนรสตามชอบ แล้วยกลงจากเตาไฟ จะได้น้ำพลึงกาสาสีม่วง มีรสฝาดเปรี้ยวอมหวาน ออกเค็มเล็กน้อย ทิ้งให้ เย็นก่อนเอาใส่ขวดแช่ตู้เย็น เก็บไว้ดื่มเย็นๆหรือใส่น้ำแข็งบดละเอียด

ความเหมาะสมในการปลูกระบบวนเกษตร

การปลูกร่วมยางพารา หรือไม้อื่นในสวนสมรม พื้ลังกาสาเป็นไม้พื้นเมืองที่นับวันจะมีน้อยลงทุกที ทั้งที่มีประโยชน์หลายอย่าง หากมีการนำมาปลูกร่วมกับไม้อื่นภายในสวนก็จะเป็นการอนุรักษ์พันธุ์ไม้ประจำถิ่นได้ทางหนึ่ง เป็นการเพิ่มความหลากหลายและความน่าสนใจให้กับสวน พื้ลังกาสา จะให้ผลผลิตคือยอดอ่อนนำมาเป็นผักเหนาะทานกับขนมจีน หรือแกงเผ็ด น้ำพริกสชาติเผ็ดมันกรอบ ส่วนผลสุกเคี้ยวนำมาทานเล่นได้ ซึ่งยอดอ่อนและผลจะมีตลอดปี ต้นพื้ลังกาสาหากมีการดูแลตัดแต่งทรงพุ่มให้สวยงามสามารถขุดใส่กระถางขายเป็นไม้ประดับ ปัจจุบันกำลังเป็นที่นิยมของผู้คนที่ชื่นชอบไม้ป่า ความเหมาะสมในการปลูกเป็นไม้ประดับ ควรปลูกเป็นไม้ประดับข้างบ้าน ข้างทางเดินริมศาลา เนื่องจากมีดอกและผลสุกดูสะดุดตาทั้งปี หรือปลูกประดับสวนประดิษฐ์ร่วมกับไม้เข็ม ชาตัดช่อ โดยการตัดแต่งทรงพุ่มก็สามารถทำได้

